

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈА И АРХЕОЛОГИЈА**

ISSN: 1857-7342



**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2011**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈА И АРХЕОЛОГИЈА**

Издавачки совет

д-р Саша Митрев
д-р Кирил Цацков
д-р Кирил Барбареев
д-р Зоранчо Малиниов
д-р Звонимир Николовски
д-р Трајче Нацев
м-р Александар Донски
м-р Оливер Цацков
м-р Верица Јосимовска

Редакциски одбор

д-р Кирил Цацков
д-р Зоранчо Малиниов
д-р Звонимир Николовски
д-р Трајче Нацев
м-р Александар Донски
м-р Оливер Цацков

Главен и одговорен уредник

д-р Кирил Цацков

Единица на Универзитетот
Институт за историја и археологија

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров
Благој Михов

Печати

Печатница „Европа 92“ - Кочани
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Институт за историја и археологија
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п. факс 201, 2000 Штип
Р. Македонија

СОДРЖИНА

м-р Александар Донски ВОБЕД	7
д-р Тодор Чепреганов, д-р Ѓорѓи Чакарјаневски МАКЕДОНИЗМОТ ВО ВРЕМЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ	9
д-р Кирил Цацков НЕОДМИНЛИВАТА ПЕДАГОШКА ДЕЈНОСТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ ВО ШТИП И ВО ПРИЛЕП.....	17
д-р Ѓорѓи Малковски ПРОПАГАНДИТЕ НА БАЛКАНСКИТЕ ДРЖАВИ ВО ВРЕМЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	25
д-р Силвана Сидоровска-Чуповска ПРОСВЕТАТА ВО ШТИП ВО ВРЕМЕТО НА ПРЕРОДБАТА	31
д-р Александар Илиевски ПЕДАГОШКО-АНДРАГОШКАТА ДЕЈНОСТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	41
д-р Михајло Георгиевски ПРОСВЕТИТЕЛСКИТЕ ПОГЛЕДИ НА КРАТОВСКИОТ УЧИТЕЛ ДИМИТАР ПОП ЈОСИФОВИЧ, СОВРЕМЕНИК НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ, ИЗНЕСЕНИ ВО НЕГОВИТЕ РАКОПИСИ ОД 1858 И 1869 ГОДИНА.....	51
м-р Дора Јурукова ЗНАЧЕЊЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ ЗА УЧИТЕЛСКАТА ДЕЈНОСТ ВО МАКЕДОНИЈА	57
д-р Наташа Котлар-Трајкова МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ И ПЕТКО РАЧОВ СЛАВЕЈКОВ	61
д-р Билјана Ристовска-Јосифовска ИСТОРИСКИТЕ ПРЕСЕЛБИ ОД МАКЕДОНИЈА ВО ОБЛАСТА ТУЗЛУК ВО БУГАРИЈА (втората половина на XIX и почетокот на XX век).....	67

проф. Трајче Мицески, спец. Роберт Конески, дипл.теолог ЕДУКАТИВНО-МЕНАџЕРСКО-ЛИДЕРСКИТЕ ОДЛИКИ НА ДИРЕКТОРОТ НА НАРОДНОТО УЧИЛИШТЕ ВО ПРИЛЕП (1874-1877) - ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	73
д-р Зоранчо Малинов ФОЛКЛОРНИ И ЕТНОГРАФСКИ МАТЕРИЈАЛИ ПУБЛИКУВАНИ ОД ШТИПЈАНИ КОН КРАЈОТ НА XIX ВЕК	85
д-р Снежана Јованова-Митковска НЕКОИ СОГЛЕДУВАЊА ЗА „ЗВУЧНАТА МЕТОДА“ НА КОВАЧЕВ	97
д-р Александар Трајановски НАРОДНООПШТИНСКИ И ПЕДАГОШКО-БОГОСЛОВСКИ УЧИЛИШТА ВО МАКЕДОНИЈА КОН СРЕДИНАТА НА XIX ВЕК (ПО ПРИМЕРОТ НА УЧИТЕЛСТВУВАЊЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ, Д. МИЛАДИНОВ, СЛ. ДИНГОВА, К. ШАПКАРЕВ И ДРУГИ)	109
д-р Валентина Миронска-Христовска УЛОГАТА НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ ВО МАКЕДОНСКАТА ПРОСВЕТНА ТРАДИЦИЈА	123
м-р Елена Јосимовска УЧИЛИШТАТА ВО ШТИП ПРЕД И ПО ЈОСИФ КОВАЧЕВ	133
м-р Ванѓа Димитријева ЈОСИФ КОВАЧЕВ И ЗНАЧЕЊЕТО НА НЕГОВАТА ЛИЧНОСТ ВО КУЛТУРНОТО ПОЛЕ НА МАКЕДОНИЈА.....	137
м-р Ирена Китанова ЕТИЧКО-ЕСТЕТСКИТЕ СЕГМЕНТИ ВО БУКВАРОТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	141
Донче Ефремов, Емилија Корунска ЈОСИФ КОВАЧЕВ И НЕГОВОТО ВРЕМЕ.....	145
м-р Оливер Цацков ЈОСИФ КОВАЧЕВ - УЧЕНИК И УЧИТЕЛ.....	151

м-р Ленче Насев ПОГЛЕД КОН ЖИВОТОТ И ДЕЛНОСТА НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ – ИСТАКНАТ МАКЕДОНСКИ ПЕДАГОГ И РЕФОРМАТОР ОД ШТИП	155
Иван Котев, Милена Цацкова ПРЕРОДБЕНСКОТО ДВИЖЕЊЕ ВО СТРУМИЦА И СТРУМИЧКО И УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА АРСЕНИ КОСТЕНЦЕВ	163
м-р Верица Јосимовска ДЕЛАТА НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ И ВРЕМЕТО ВО КОЕ ГИ СОЗДАВАШЕ	175
м-р Кире Филов РАЗВОЈОТ НА ПРОСВЕТНАТА ДЕЈНОСТ ВО ШТИП ПРЕД, ЗА ВРЕМЕ И ПО ЈОСИФ КОВАЧЕВ	179
Лидија Камчева ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ И НЕГОВОТО УЧИТЕЛСТВУВАЊЕ ВО ШТИП	185
м-р Марија Коцева ОБРАЗОВАНИЕТО ЗА УЧИТЕЛИ ПО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА	191

ПЕДАГОШКО-АНДРАГОШКАТА ДЕЈНОСТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ

Јосиф Ковачев претставува стаменита личност и маркантна фигура на македонската педагошка мисла, воспитно-образовна и наставна практика, во втората половина на XIX век. Најубавите години од неговиот млад и најплоден педагошки живот што остави значаен опус во педагошката и андрагошката сфера се одвива токму во неговиот роден град Штип, а потоа и во Прилеп.

Јосиф Ковачев го посеа семето на македонската педагошка почва што подоцна го жнееле неговите ученици, воспитаници кои како учители на народен мајчин македонски јазик, тие распрснати ширум македонските гарадови и села и пошироко ги воспитувале и образувале малдите генерации, ширејќи го македонскиот патриотизам и љубовта кон својата татковина Македонија.

Јосиф Ковачев е роден на 14 јануари 1839 година во Штип во занаетчиско семејство. Татко му по занимање бил ковач. Не треба да се испушти од вид фактот дека неговото потесно и пошироко семејство има и свои учителски традиции. Во прилог на тоа, потсетуваме дека и неговиот брат Михаил Ковачев (1840-1908 год.) бил учител во Штип, при што му помагал како помошник во педагошката практика на својот година дена постар брат Јосиф во реализацијата на т.н. „звучна метода“, кој подоцна ја спроведувал како учител во Скопје, Штип, Прилеп и други места во Македонија.¹ И сестрата на Јосиф Ковачев, помладата Анастасија Ковачева, заедно со Сава Шеќеринска и Славка Темелкова,

1) Прилогот го посветуваме на истакнатиот македонски педагошки деец Јосиф Ковачев, бидејќи во 2009 година изминаа 140 годишни од отворањето на првата учителска школа во Штип, во Македонија, чиј основоположник е тој, потоа 136 годишни од излегувањето од печат на неговиот учебник „Школска педагогија“ - прв учебник по педагогија кај нас, како и 170 годишни од раѓањето и 111 годишни од смртта на овој истакнат педагог.

Види: Петар Завоев, Градот Штип во минатото - монографија печатена во 1928 год., д-р Ристо Кантарчиев, Македонското преродбено училиште, Скопје, 1985 год. – Второ дополнително издание

подоцна станала учителка.² Подоцна и Владислав Ковчев и неговиот брат Владимир Ковачев во своите младински денови извесно кратко време биле учители. Браќата Владислав (Славчо) и Владимир Ковачеви биле синови на братот на Јосиф Ковачев - Михаил Ковачев.³ Исто така, и Анастас, братот на Јосиф Ковачев од друга мајка, бил учител во Штип.⁴

Во тие детски и младински години кога Јосиф Ковачев учел, во Штип и во Македонија почнал широк развој на занетчиството и трговијата, почнувајќи од триесеттите години на XIX век, каде што силно се почувствувала и потрбата, покрај тогаш присутното во практиката ќелијно образование, никнува и потребата од световно образование. Тоа било со цел успешно да се пренесуваат занаетчиско произведените предмети преку одржување на трговските врски со соседите, а поконкретно со Србија и со Австрија. Тоа световно образование се раширило во повеќето градови и села. Тоа е период на раѓањето на македонското преродбенско училиште.⁵

1. Животот и делото на Јосиф Ковачев

Штип е град со богати културно-историски и просветителско-педагошки традиции. Во него учителствувале Гоце Делчев, Дамјан Груев, Туше Делииванов, Мише Развигоров и други. Истовремено, XIX век во тој контекст е време на излегување од печат на македонски учебници, буквари, читанки, речници, книги и други пишувани извори што имаат голем придонес во македонската преродба од страна на повеќе македонски преродбенски учителски и педагошки дејци, како што се: Теодосие Синаетски, Кирил Пејчиновиќ, Јоаким Крчовски, а во половината на XIX век и Димитар и Константин Миладинови, Кузман Шапкарев, Григор Прличев, Партение Зографски, Димитар Македонски, Ѓорѓи Пулевски, Јордан Хаџи Константинов-Џинот, Јосиф Ковачев и низа други книжевни педагошки и преродбенски дејци.⁶

2) Петар Завоев, Град Штип ..., оп. цит., стр.34

3) Види: Петар Завоев, Спомени низ просветното минато на град Штип, сп. „Македонски преглед“ год., кн.4 и Архив на Македонија - Скопје, фонд 1.200, Владимир Ковачев: Биографија на Јосиф Ковачев, 1.1200 1.9/47-53.

4) Петар Завоев, Цитирано дело, стр.26.

5) Д-р Ристо Кантарџиев, Македонското преродбенско училиште, Скопје, 1985, стр.9-97, истиот, Школството и просветата во Македонија во периодот на преродбата - Зборник на трудови од симпозиумот под наслов „Школството, просветата и културата во Македонија во времето на преродбата“, МАНУ, Скопје 1979, стр. 19-42, истиот – Педагошката дејност и погледи на Јосиф Ковачев, опис на цитат 229-251

6) Ақд. Блаже Коневски, Кон македонската преродба. Македонските учебници од XIX век, Скопје, 1959, д-р Ристо Кантарџиев, Македонското преродбенско училиште, Скопје 1965

Токму и во тие такви тогашни услови – живее, учи и работи Јосиф Ковачев. Основно седумгодишно образование завршил во својот роден град Штип. Тој најнапред учел во ќелијното училиште, а потоа и во заемното училиште кај учителот Павле Грозданов. Во ќелијното училиште изучувал: Часословот, Псалтирот и други црковни предмети коишто извршиле одредено влијание кај него. Во заемното училиште кај неговиот учител Павле Грозданов се учело по взаемната метода позната под името *ланкестерска метода*, при што заедно учениците учеле под контрола на својот учител, во кое како негов помошник бил и Ковачев. Па така уште од најраните детски и младински денови тој го засакал учителскиот позив. На 16-17-годишна возраст Јосиф Ковачев го завршил своето елементарно образование и пројавувал интерес и афинитет кон учителската професија.⁷ Од својата 16-20-годишна возраст Ковачев работел како учител во Гњилање (1855-1959). За време на тие четиригодишни учителски денови, под влијание на Димитар Миладинов се занимавал и со собирање на народни умотворби. Неговата интелектуална потреба и жедта кон просветната и педагошката дејност го јакне интересот за учителско-педагошката професија. Во временскиот интервал од 1859 до 1862 година тој продолжил да се школува во духовната семинарија во Белград, а од 1864 до 1868 година бил студент на духовната академија во Киев. Таму покрај наставните предмети од духовната сфера ги изучувал и педагошката група на студиски наставни предмети: Педагогија, Дидактика, Историја на педагогијата, Методика на одделенска настава, полјоделни наставни предмети, Историја, хоспитации, предавања, вежби други активност од педагошката практика. Со тоа тој успешно го градел учителско-педагошкиот имиџ.

Јосиф Ковачев во Киев за време на неговите студии се запознал со педагошките идеи на класиците на историско-педагошката мисла и практика што владеела во западноевропските земји (Коменски, Хербарт, Песталоци, Дистервег и други), како и со филозофијата на Спенсер, Лок, Русо и други филозофско-педагошки дејци.⁸ Изучувајќи ги теоретските, педагошките и практичните студиски наставни предмети, Јосиф Ковачев се здобил со широкопрофесионална педагошка култура. Неговиот четиригодишен претстој на студии во Киев му овозможил тој да се запознае и со делата на руските социјал-демократи: Чернишевски, Белински, Доброљубов,

и 1985 год, акд. Харалампие Поленаковиќ, Страници од македонската книжевност и други.

7) Обрен Обрешков, Јосиф Ковачев, Дејност и педагошки погледи, 1963, стр.7.

8) Види: Биографија на Јосиф Ковачев, Архив на Македонија, Скопје, фонт 1.200, Владимир Ковачев, 1, 1200.1.9/47-53, Петар Завоев, Град Штип во минатото, 1928 стр.28-30.

Писарев и други. Особено силно педагошко влијание врз формирањето на педагошката личност на Јосиф Ковачев извршил познатиот руски педагог Константин Димитриевич-Ушински со својата студија „Човекот како предмет на воспитанието“. Таа студија имала големо професионално влијание во поглед на неговата натамошна педагошка и андрагошка дејност и активности. Ушински особено влијание врз Ковачев извршил во поглед на восприемање на гласовната аналитичко-синтетичка или т.н. „звучна метода“, која се проширила во педагошката теорија и практика пошироко, особено во нејзината успешна примена во предбукварската и букварската настава. Јосиф Ковачев таа наставна метода ја нарекува „нагледна, гласна и звучна“. За успешната реализација на оваа метода Ковачев препорачува најнапред набљудување на предметите и појавите во природата при обработката на буквите, на пр.: шумолењето во гората, лаењето на кучињата, блеењето на стадата, бучавата кај водопадите итн, а кога учениците ќе ги слушнат тие звукови или шумови во природата, тогаш полесно се формираат кај нив поимите, како и откривањето на буквите по тие набљудувања и водење на разговори.⁹

По завршувањето на духовната академија во Киев, Јосиф Ковачев учителствувал во Габрово, а во 1868 година повторно се вратил во својот роден град Штип. Тука кратко време бил учител во штипско Ново Село. Во 1869 година тој го отворил првото педагошко-богословско училиште во Штип, во непосредна близина на црквата „Св. Никола“ кај основното училиште „Св. Кирил и Методиј“, под падините на Исарот. Всушност, тоа е првата учителска школа во Македонија.

Во својот роден град Штип, Јосиф Ковачев ја започнува својата реформаторска дејност во просветата и школството. Во Штип развива широка, плодна и разновидна културно-просветна дејност. Истовремено тој работи со децата, младите и возрасните. Тука ги правел и реализирал своите педагошки проекти. За печат подготвил значајни сопствени педагошки трудови. Поконкретно на 30-годишна возраст ја напишал „Школска педагогија“ – прв учебник по педагогија во Македонија од македонски автор-педагог. Го подготвил за печат и букварот што го изработил по т.н. „звучна метода“, како раководство за учителите, со цел да ја прошири педагошко-дидактичката и методичката култура кај своите ученици во Педагошко-богословското училиште, а и кај учителите. Неговото педагошко-богословско училиште било класно. Тоа имало два класа. Наставата се одвивала според одделенско (класно)-предметниот и часовен систем. Времетраењето на наставата била две учебни години.¹⁰

9) Биографија на Јосиф Ковачев, Архив на Македонија, Скопје, фонд: 1.1200 1.9/47-53.

10) Д-р Ристо Кантарџиев, Јосиф Ковачев - основач на првите педагошки училишта во

Во Педагошко-богословското училиште во Штип се изучувале општообразовни, педагошки и богословски наставни предмети. Биле застапени следниве наставни предмети: Историја, Географија, Политичка економија, Аритметика, Геометрија, Мајчин јазик, Природознание, Педагогија, Библиотекарство, Вероучение, Црковна историја и др.¹¹ Наставата се одвивала на мајчин македонски народен јазик од страна на Јосиф Ковачев, на штипско говорно јазично лексичко наречје, доминирала аналитичко-синтетичката метода. Со својата дејност училиштето се прочуло надалеку. Така во Штип дошле да ја следат наставата слушатели и од околните градови: Велес, Кавадарци, Прилеп, Скопје и други. Во 1871 година завршила првата генерација на македонски народни учители кои ја ширеле просветата и школството низ Македонија и пошироко. Во училиштето вниманието посебно било свртено кон педагошко-дидактичката и методичката поткованост на идните, а и веќе постојните учителски кадри преку изведување на методиски вежби, практични предавања, педагошка практика, стажирање и хоспитирање, како и други форми на стручно оспособување на учителите.

Јосиф Ковачев бил добар педагог. По природа бил скроман, работлив и вешт практичен методичар. По методиката на основно-училишната настава во однос на педагошката практика пред своите ученици на учителските курсеви што ги одржувал, тој пред нив со својот личен пример и углед одржувал практични методиски предавања во основните училишта, а потоа тие под негово менторство изведувале педагошка пракса. Учениците во неговото училиште по завршувањето на втората година јавно полагаале завршен испит од теоретските и практичните наставни предмети.

Во 1871 година од училиштето излегла првата генерација на македонски народни учители од повеќе градови и села. Тие се распраснале насекаде низ Македонија, ширејќи ја македонската просвета, школство и култура на народен мајчин македонски јазик. Тој посветувал големо внимание на методичкото и на физичкото воспитание и образование, односно на гимнастиката и спортските вежби. Притоа тој се раководи од мислата на Џон Лок – *Здрав дух во здраво тело*.

Јосиф Ковачев големо внимание посветувал и на дидактиката како теоријананаставата, особено на наставните принципи (природосообразност,

Македонија, сп. „Просветно дело“, Скопје, бр. 1-2, 1966; Благоја Цветковски, 100 години од првото педагошко училиште во Штип, сп. „Историја“, Скопје, бр. 1, 1969; Д-р Александар Илиевски, Јосиф Ковачев - неуморен педагошки мислител и деец, сп. „Просветно дело“, Скопје, бр.1, 2000 год

11) Д-р Ристо Кантарчиев, Македонското преродбенко училиште, Скопје, 1985, стр.109.

нагледност, систематичност, постапност, одмереност и др.), на наставните методи, на наставните средства, организацијата на наставта вежбањето, проверувањето и сл. Тука во штипското училиште, Јосиф Ковачев изработил и наставен палн и наставни програми со соодветни наставни предмети што се изучувале низ наставата. Според тоа, неговите дотогашни наставно-научни и практични сознанија целосно биле инкорпорирани во програмската ориентација на училиштето, биле извршени крупни реформски зафати и промени, во теоретските и во практичните педагошки дисциплини. Благодарение на неговите бујни сознанија и содржинско богатство во рамките на неговото високошколство педагошко образование, Јосиф Ковачев во учителски години поминати во Штип, во 1873 излегла од печат неговата „Школска педагогија“, а во 1874 и 1879 година (второ издание) бил отпечатен и неговиот буквар изработен според гласовната аналитичко-синтетичка или звучна метода, а и методичко раководство за учителите. Со тоа тој се прочул надалеку како плоден педагошки писател и способен учител за успешно изведување на наставата по методиките на одделни наставни предмети.¹²

Кога се говори за учебникарската литература и нејзината практична примена во македонските народни училишта, треба да се истакне фактот дека плејада на македонски учителски преродбенски дејци дале огромен придонес на тој план. Така, првите учебници на македонски јазик, како што е познато, се појавиле во македонските училишта во XIX век. Од 1857 до 1882 година биле отпечатени повеќе буквари, читанки и други учебници од македонски автори. Први учебници за основните училишта напишале: Партенија Зографски, Димитар Македонски, Јосиф Ковачев и Кузман Шапкарев. Истите биле печатени во Цариград, Солун, Велес и други места, а некои и во Белград од Ѓорѓи Пулевски. Букварот на Јосиф Ковачев е прв во кој буквите се обработени по звучната аналитичко-синтетичка метода.¹³

Јосиф Ковачев како учител во Педагошко-богословското училиште во Штип останал до 1874 година. Со својата интензивна и плодна дејност се прочул насекаде. Така, се појавил поширок интерес овој познат педагог со својата професионална дејност да биде присутен и во други училишни средини. Прилепската општина сакала да го види во своја сопствена средина, со цел да го реформира училиштето да подготвува модерни учители.

12) Д-р Александар Илиевски, Јосиф Ковачев – неуморен педагошки мислител и деец, сп. „Просветно дело“, Скопје, 2000, бр.1, стр.11-21; Истиот: Околу прашањето за букварот на Јосиф Ковачев, сп. „Просветно дело“, Скопје, 2004, бр.5, стр. 68-71.

13) Наведено според: д-р Ристо Кантарџиев – види: Pedagoska Enciklopedija 1, Beograd – Zagreb, 1989, str. 327.

За таа цел на 5 јули 1874 година му испраќа писмо на Јосиф Ковачев во Штип. Го поканува за главен учител во Прилеп, за што тој позитивно одговорил на барањето. На 18 јули 1874 година тој станал учител на 4-годишното педагошко-богословско училиште во Прилеп, каде што останал до 1877 година. Всушност, тоа е вторат учителска школа во Македонија.¹⁴ Така тој извршил нова организациска поставеност на училиштето. Вовел нов план и нови наставни програми, нови учебници и наставни средства и учебни помагала, како и педагошко-реформско реструктурирање со модерна и иновативна настава.¹⁵ Во прилепското 4-годишно богословско, класно, училиште се изучувале следниве наставни предмети: Аритметика, Геометрија, Мајчин јазик, Граматика, Историја, Физика, Географија, Турски и Грчки јазик, Методика на оделенска настава, Црковна историја, Псалтирот, Катихизис и др.¹⁶

Последните две децении од својот живот Јосиф Ковачев ги поминал надвор од својата родна земја, каде што во последната декада станал универзитетски професор по наставно-научните студиски дисциплини: Педагогија, историја на педагогијата, социологија и педагошка психологија на Педагошката катедра. Починал на 31 декември 1898 година.

2. Придонесот на Јосиф Ковачев во андрагошката сфера

Покрај педагошката, Јосиф Ковачев за време на своето учителско-педагошко активно творечко работење развил широк интерес и во андрагошката сфера, на народното просветување. Пројавил интерес и покажал завидни резултати во образованието на возрасните низ вечерните школи и курсеви, световното образование, женските училишта и други систематски и масовни форми за образование на возрасните. Таа интензивна андрагошка дејност особено интензивно ја раширил во својот роден град Штип, во периодот од 1868 до 1874 година. За таквата негова успешна и плодна дејност особена помош му дале студиозното проучување на педагогијата, дидактиката, методиките и другите наставно-теоретски и практични дисциплини. Посебно внимание тој посветува на интелектуалното (умственото) воспитание и образование. Се залага за единство и целосно развивање на духот и телото. Тој по природа бил „интелектуално немирен дух“. Постојано трагал по нови вистини и

14) Д-р Ристо Кантарџиев, Школство и просвета во Македонија во периодот на преродбата – во зборникот на трудови под наслов „Школството, просветата и културата во Македонија во времето на преродбата“, МАНУ, Скопје, 1979, стр.38. Писмото се наоѓа во Архивот на Македонија во Скопје.

15) Прилеп и Прилепско низ историјата, книга 1, 1971, стр. 209.

16) Д-р Ристо Кантарџиев, Македонското преродбенско училиште, Скопје, 1985, стр. 110

сознанија, непрекинато читал и пишува. Своето педагошко-андрагошко и дидактичко-методичко сознание и искуство ги инкорпорирал во неговата професионална учителско-педагошка дејност пренесена на хартија низ неговите учебници, книги, методички прирачници и упатства, особено за „Звучната метода“, што ја попримил од Ушински кога бил во Киев на педагошки студии. Јосиф Ковачев постојано трагал по нови педагошки сознанија, секојдневно бил присутен меѓу учениците, младите и возрасните. Животното и практичното искуство го внел во неговиот научен педагошко-андрагошки опус. Тоа негово наставно-научно студиско и педагошко искуство подоцна му користело кога станал универзитетски професор, во успешната презентација на своите научно-стручни сознанија пред студентите со своите високоиздржани предавања.

Јосиф Ковачев интензивно работел на планот на народното просветување, во описменувањето на возрасните, преку организирањето на аналфabetски курсеви, вечерни и неделни училишта за возрасни, како и на образованието на девојките низ учителско-домаќинските курсеви, во кои се изучувале и пренесувале корисни и практични знаења и вештини од секојдневието. Посебно значење придавал на методиката на наставата по почетно читање и пишување, на пишувањето на печатните и ракописните букви на читанката, изучувањето на основните сметачки операции, аритметиката и геометријата, што тесно била поврзана со цртањето, како и практичното оспособување за активен творечки живот и работа. Исто така, со оглед на фактот што особено во втората половина на XIX век, во Македонија се развиваат занаетчиството и трговијата, Јосиф Ковачев дал одреден принос за образованието на возрасните, преку работата на вечерните и неделните школи. Се изучувале и некои предмети од трговијата, како на пр. познавање на стоката, организација и канцелариско работење, сметководство, книговодство, трговска евиденција и други.

На планот на општото, педагошко, андрагошко, социолошко-психолошко, методичко образование, свој придонес дале и библиотеците и читалиштата како значајни културно-образовни центри во Македонија. Како што е познато од историјата на образованието и културата на Македонија во тој период биле отворени читалишта во одделни градови низ Македонија: во Битола (1860), во Крива Паланка (1869), во Прилеп (1869), во Велес (1871) и други.¹⁷ Кога сме кај читалиштата како образовно-културни центри да потсетиме дека Штипското читалиште „Дејателност“ било основано во 1872 година. Исто така, треба да се истакне фактот дека

17) Невена Цумурова-Јањатова, Активноста на Штипското читалиште „Дејателност“ за време на преродбата – зборник на трудови „Школството, просветата и културата во Македонија во времето на преродбата“, МАНУ, Скопје, 1979, стр. 535.

Скопското читалиште познато под името „Славјански дом“ е најстаро во Македонија. Него го основал Јордан Хаџи Константинов - Џинот во 1857 година.¹⁸

3. Заклучок

Во кусите заклучни согледби нотираме дека педагошко-андрагошката дејност на Јосиф Ковачев особено интензивно се одвивала за време на неговото учителствување во Штип и во Прилеп, посебно кога тој работел во својот роден град Штип, каде што добар дел од своите ракописи за печат токму тука ги подготвил.

Јосиф Ковачев претставува пионер, распространувач на прогресивните педагошки идеи и реформатор на модерното школство во Македонија. Тој создал модерно педагошко училиште, реформирано според новите тогашни реформски интенции на напреднатото школство во развиените западноевропски земји. Ја протежирал гласовната аналитичко-синтетичка „Звучна метода“. Формирал модерно световно класно училиште во кое се изучувале теоретски, педагошки, богословски и практични наставни предмети. Во ракопис подготвил и втор дел од „Школската педагогија“, наречена „Специјална педагогија“, но нам не ни е познато дали истата е отпечатена.

Покрај педагошката, Ј. Ковачев развил и широка андрагошка дејност, според месното население. Пред граѓаните одржувал разновидни предавања од повеќе општообразовни стручни и практични области од секојдневната дејност и активности. Тој има особен придонес и значење во развитокот, ширењето, распространетоста и практичната примена на Методиката на основно-училишната настава, особено по мајчин јазик, што се вбројува во значајните учителско-просветителски и педагошки остварувања како искусен теоретичар и практичар, а и познат педагошки деец во реформското реструктурирање и трансформирање на училиштето како значајна воспитно-образовна институција.

18) Акад. Харалампие Поленковиќ, Белешки за најстарото читалиште во Скопје, в. „Нова Македонија“ од 28.2.1955, стр.4.